

Gårds/bruksnavn SANDNES	
Gnr./br.nr. 83/3	
Kommune Sør-Odal	Fylke Hedmark
Sogn	Prestegjeld
Eier/bruker Kjell Ottar Opsahl	
Gjelder: Utgravning av kullgrop (ID 010536) på Sandbakken	
Flyfoto	Kartref. CW 052-5-1 2015 III 47 80
Innberetning ved: Lil Gustafson	Dato 29. mai 2000

Rapport om arkeologisk utgravning av en kullgrop (ID 010536) på Sandbakken. Sandnes, 83/3, Sør-Odal kommune, Hedmark

Lil Gustafson

Innledning

I forbindelse med planer om nydyrking søkte grunneier Kjell Ottar Opsahl om dispensasjon fra kulturminneloven for automatisk fredet kulturminne, en kullgrop (ID 010536). Søknaden var oversendt fra Hedmark fylkeskommune, som anbefalte søknaden. Dispensasjon ble gitt fra UKM Oldsaksamlingen, med vilkår at det ble foretatt en arkeologisk undersøkelse av kullgropen (sak F 20/00). Siden det dreiet seg om et mindre privat tiltak, ble det foreslått en deling av utgiftene. Grunneier dekker kostnader ved treartsbestemmelser og C14-datering av kullgropen, samt sørger for gravemaskin med fører. UKM, Oldsaksamlingen dekker lønn og reise for arkeologen som foretar undersøkelsen.

Undersøkelsen

Kullgropa lå i granskog, som var hogd før undersøkelsen, rett V for RV 2 hvor denne går langs Glomma, vis a vis tunet på Sandbakken og sør for Sandnesmoen travbane. Sør og vest for granskogen ligger myrer, i vest Stormyra.

Utgravningen ble foretatt ved undertegnede 25. mai 2000 (ca. kl. 8 til kl. 14.30, gravemaskin fra ca. kl. 8.30-11). Det var strålende vær og gode arbeidsforhold.

Kullgropa var registrert i 1996 ved NIKU i forbindelse med konsekvensutredning for RV 2. Den er beskrevet som en rund grop med lav voll, diam. 4 m og dybde 0,7 m. Grunneier hadde en oppfatning at gropa var et resultat av oldefarens sanduttak. Jordbor viste at det var kull i gropa, det var ingen synlige skader og gropa så ut som en normal kullgrop. Området var ryddet før undersøkelsen.

Det ble laget en planskisse før utgravningen i målestokk 1:100. Gropa var ca. 5m x 4,5 m med en rektangulær forsenkning i bunnen med mål 2x1 m (Ø-V), 0,9 m dyp. Vollen var lav og utflytende.

Gravemaskinen grove østre halvdel ca. 0,8 m ned fra vollens overflate, slik at nedgravningens form og avgrensning kom tydelig fram. Den hadde form som halvdelen av et kvadrat, 3,7m N-S, 1,8 m Ø-V. Jeg antar at snittet går midt over gropa. Da er øvre del av nedskjæringen kvadratisk med mål ca. 3,7m x 3,7 m, med avrundete hjørner. Det var en del kull i flaten i NØ, et ubrent trestykke i østre ytterkant, forøvrig kullblandet sand. Gropa er gravet ned i fin lys sand, som var rødbrent i ytterkantene. Vollen var svært utflytende og opptil 0,2 m tykk.

Gravemaskinen grov deretter den søndre halvdel av denne del av gropa til bunns (altså SØre ¼ av gropa). Det var lite kull i bunnplanet, men det ble observert forkullede stokker som lå N-S. Det er usikkert om stokkene har ligget en veg eller var krysslagt.

Gropa har flat bunn som var ca. 0,7 m under bunnplanets torvoverflate, 1,6 m under topp voll. Nedskjæringen i Ø var relativt bratt, mens den i S var mer skrå. Ut fra bunnens mål 1,6 m x 1,6 m har bunnplanet vært 3,2 m x 3,2 m.

ØV-profilen (A-B) viste to lag med kull, som tyder på at gropa har vært brukt to ganger. I N-S-profilen (C-D) var det en antydning til skille i sanden som fylte gropa, men ikke to tydelige kullag som i Ø.

Under vollen i sør var en mindre grop med lys sand, noe omrotet, ca. 0,4 m dyp, med litt kull i overkant og 0,10-0,15 cm vollmasse over. Jeg tolker gropa som en rotvelt hvor det har dannet seg et tykt utvaskingslag. Rotvelten må være eldre enn kullgropa. Kullet kan skrive seg fra et bål i overkant av rotveltgropa, eller mer sannsynlig ha sammenheng med kullgropa (f.eks. rester av torvdekket som er fjernet ved åpningen av kullgropa).

Gravemaskinfører Jan Aanerud, 2100 Skarnes gjorde et utmerket arbeid (tlf. 95 02 72 62)

Konklusjon:

Gropa er en kullgrop med kvadratisk form, øvre nedskjæring 3,7m x 3,7 m, bunnplanet 3,2 m x 3,2 m, flat bunn og litt skrå sider. Dybde under opprinnelig overflate 1,10 – 1,2 m, vollen opptil 0,2 m tykk og opptil 3 m bred.

Ø-V-profilen viser to kullag i bunnen, som tyder på to gangers bruk av gropa.

Det er ikke kjent slagforekomster i nærheten. Kullproduksjonen er derfor trolig til bruk for smiing.

Kullprøven ble C14-datert i september, resultatet viste 980-1040 e.Kr. , altså vikingtid. Dette er en relativt tidlig datering, de aller fleste kullgropene er datert til 1100-1200-tallet (middelalder).

Oslo 29.mai 2000

Lil Gustafson

TEGNINGER:

Oversiktstegning, målestokk 1:100

Profiltegninger, målestokk 1:20:

N-S-profil (C-D)

Ø-V-profil (A-B)

KULLPRØVER:

Kullprøve 1 (fase 1) fra det nedre kullaget i Ø-V-profilen

Kullprøve 2 (fase 2?) et stort kullstykke i N-S-profilen 0,2 m over bunnlaget, hvor det var en antydning til skille, som muligens representerer fase 2, men dette er usikkert.

Kullprøve 3, (fase 2) , det øvre kullaget i Ø-V-profilen.

Kullprøve 1 fra fase 1 er treslagsbestemt som furu og C-14-datert.

FOTOLISTE (farge positiv) Neg.nr. 24942

1. oversikt over gropa før utgravning, med grunneier og gravemaskinfører, mot S.
2. oversikt over gropa før utgravning, mot S.
3. bunnen av gropa med rektangulær forsenkning, mot S.
4. gropa mot V
5. profil med "rotvelt-grop" ? mot V
6. profil med "rotvelt-grop" og søndre del av kullgropnedgravningen, mot V.
7. kullgropnedgravningen, mot V
8. samme, mot V
9. profil gjennom voll, mot V
10. profil gjennom voll videre nordover, mot V
11. kullgropnedgravningen og profil gjennom vollen, mot NV
12. kullgropnedgravningen og rotveltgrop mot SV
13. samme
14. kullgropnedgravning mot V
15. samme, med grunneier
16. gravemaskinen graver til bunns, mot S
17. sørøstre ¼-del av kullgropa gravet til bunns, N-S-profil og Ø-V-profil, tatt mot NV.
18. Ø-V profil viser to kullag, mot N
19. samme
20. samme
21. samme
22. samme
23. oversikt ved avreise, tatt mot NV.

VEDLEGG

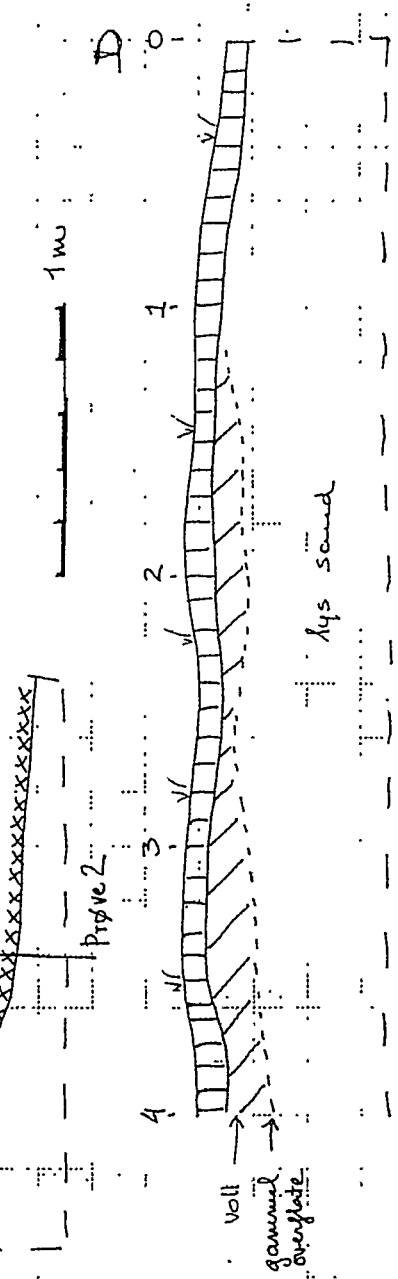
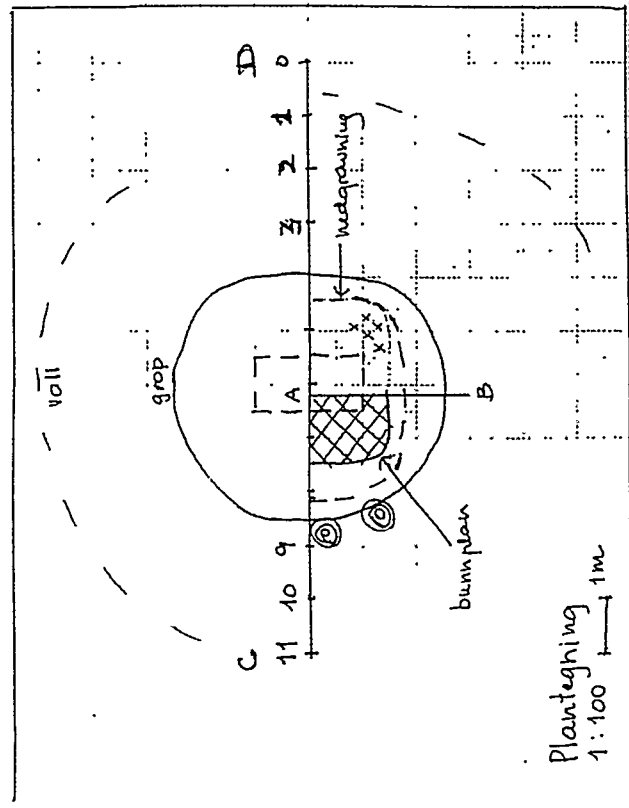
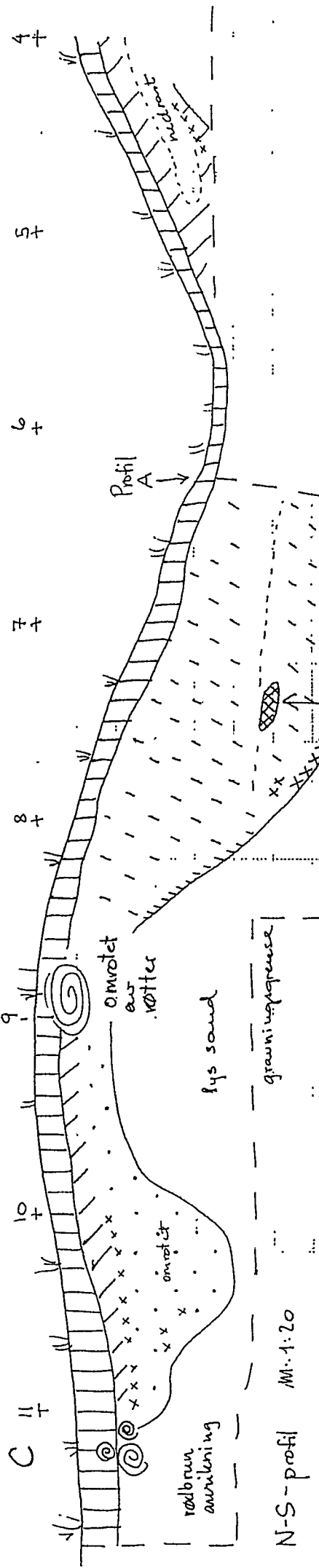
KART: utsnitt av ØK-kart CW 052-5-1
" M711-kart 2015 III

TRESLAGSBESTEMMELSE ved Helge Høeg

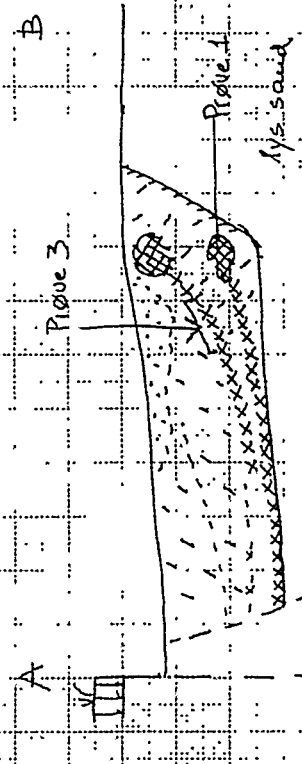
Prøve 1 = furu

DATERINGSRAPPORT ved NTNU, Trondheim

T-14778: BP: 1025+-65 - AD 980-1040

- torv med løvdekningslag
- brun sand (vull)
- grønningsprese sand
- omrodet
- brun sand
- kull
- mørke brun sand, omrodet

Kullgrop (ID 010536)
 Sandbakken, Sandnes, Sør-Odal k., Hedmark
 Plan- og profiltegninger.
 25/5-2000
 Jil Quotaform

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

Larvik, 19/6-00.

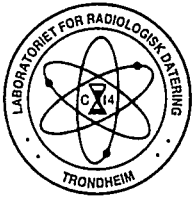
Til Lil Gustafsson

Analyse av kullprøver fra Sandnes, 83/3, Sør-Odal komm., Hedmark.

Kullgrop, Prøve 1.

Det ble bestemt 20 biter. Alle var Pinus (furu).

Helge Irgens Høeg,

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU - Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7034 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Gustafson, Lil
Universitetets Oldsaksamling
Universitet i Oslo

DF-3266

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	^{14}C alder før nåtid	Kalibrert alder	$\delta^{13}\text{C}$ ‰
T-14778	Sandbakken, Sandnes Sør-Odal, Hedmark	Trekull Furu	7.4 g	1025 ± 65	AD980-1040	-26.1*

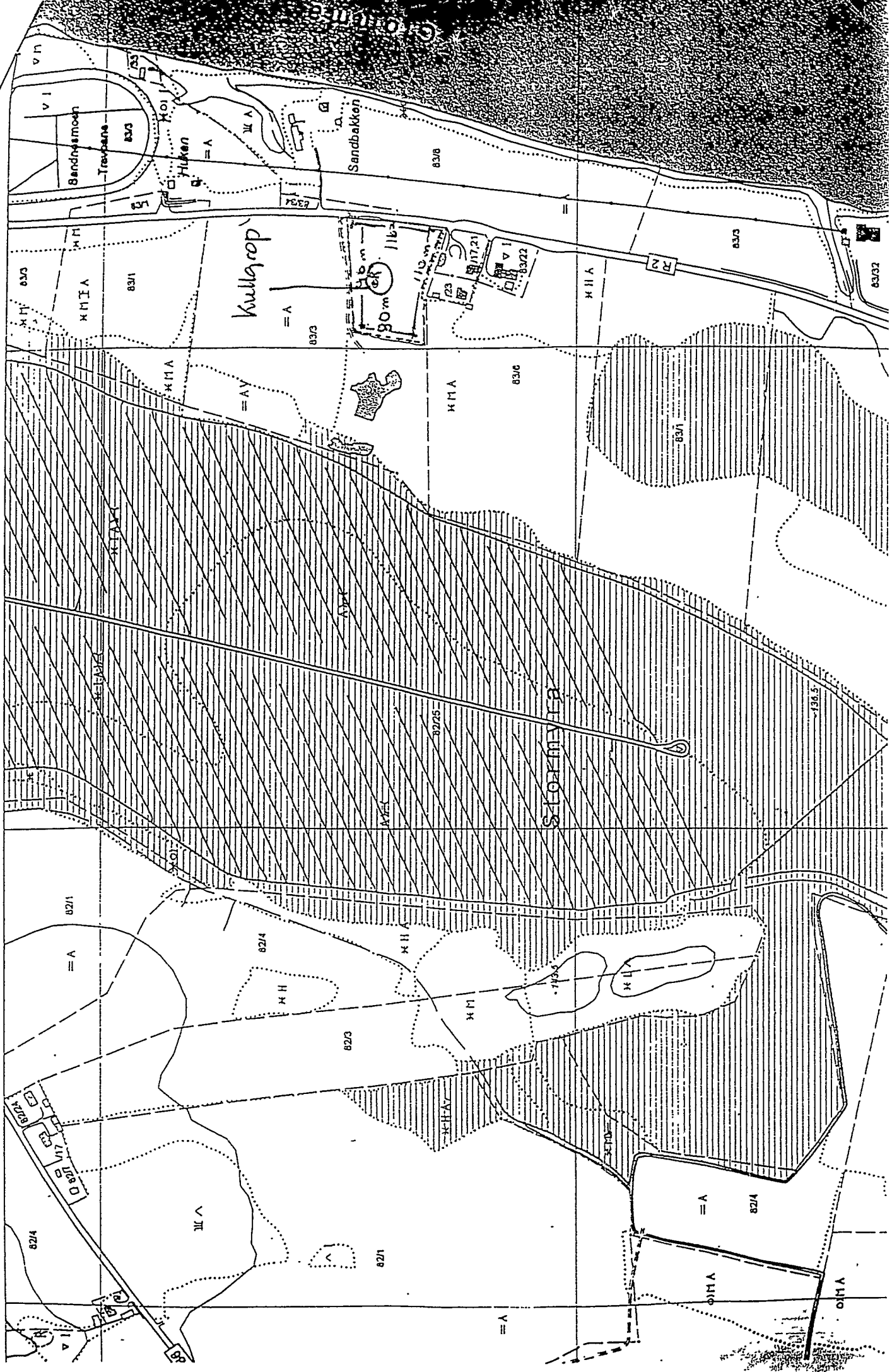
Dato: 12 SEP 2000

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Fred H. Skogseth

Steinar Gulliksen

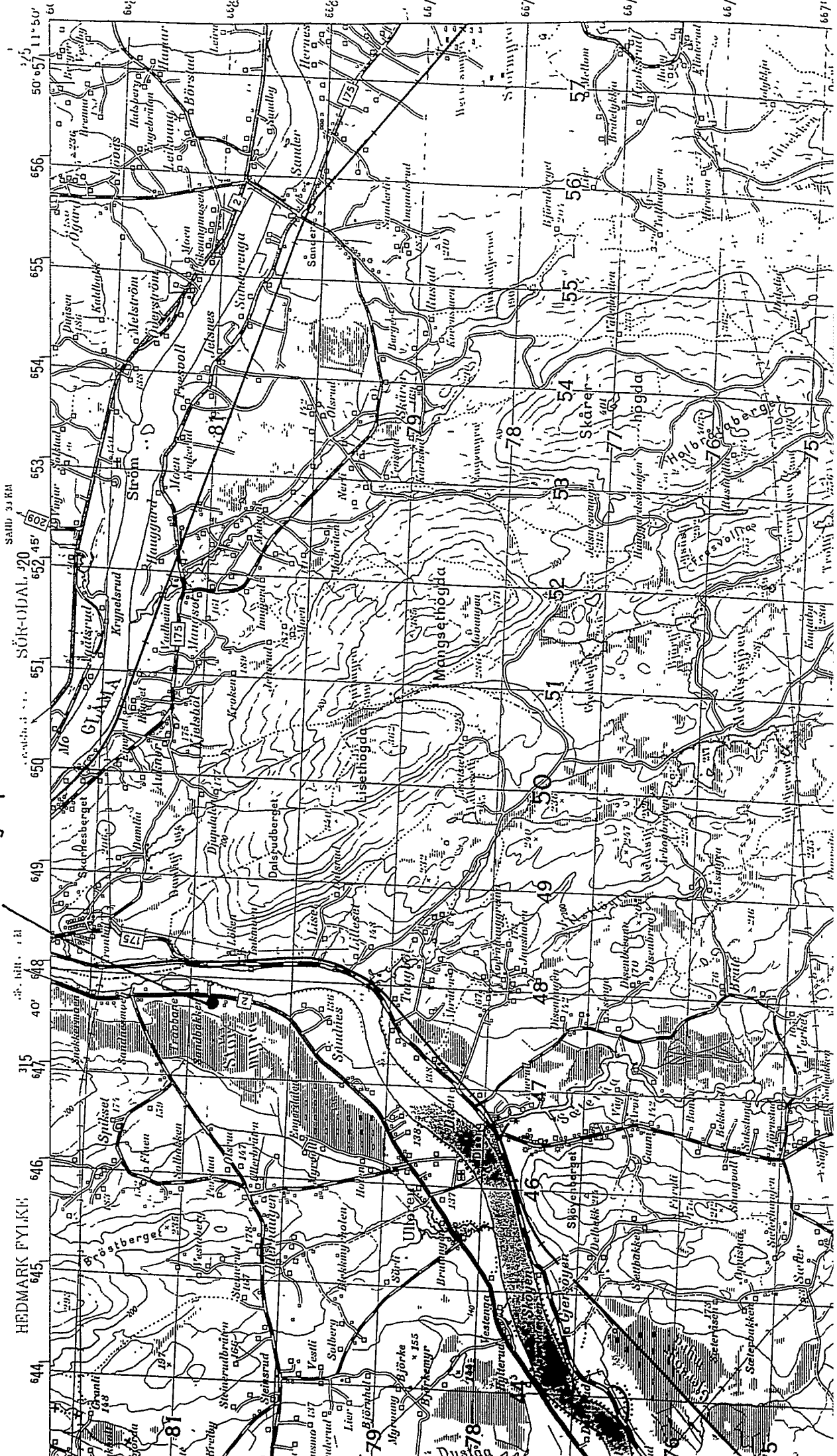
CW 852-51

STRÖM

2015 III

kullgröp

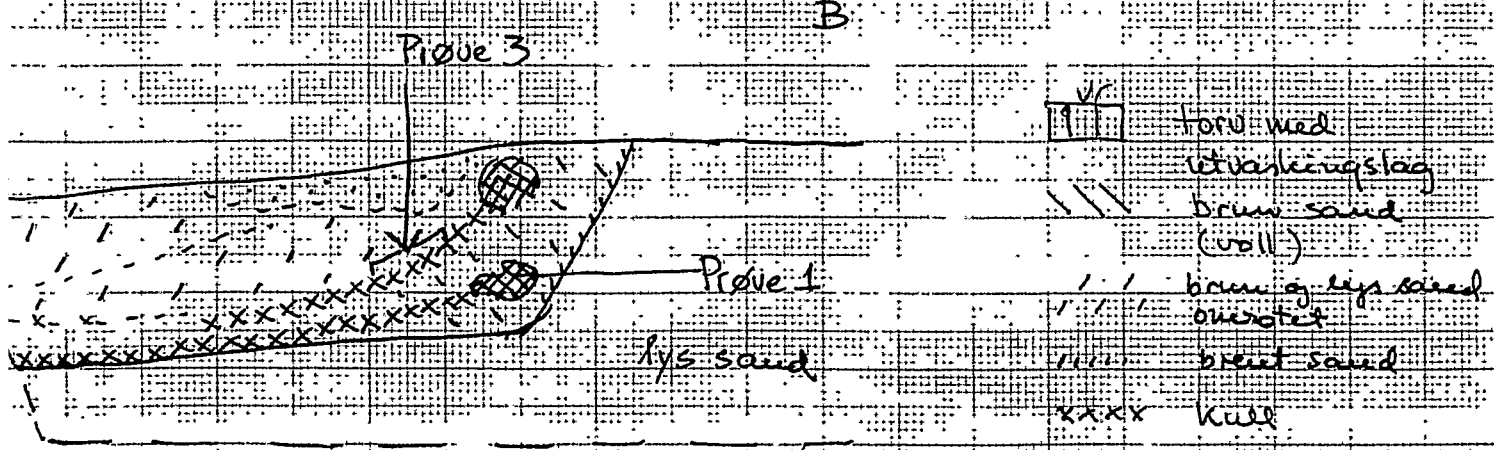
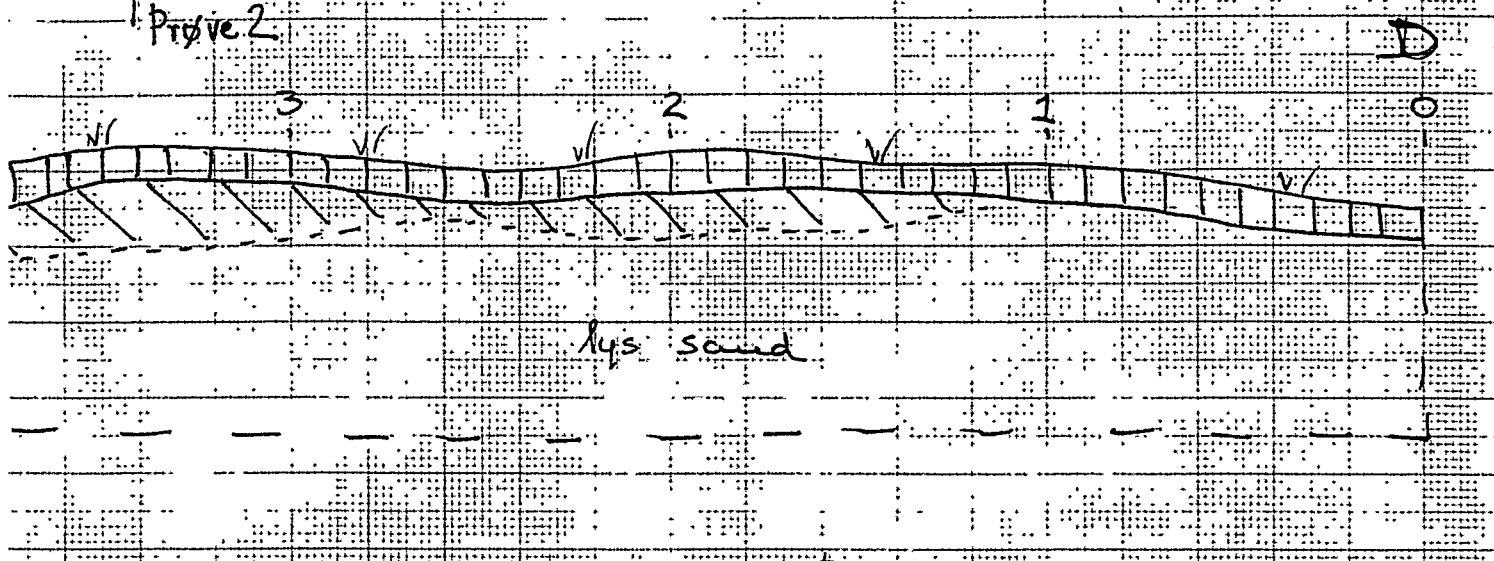
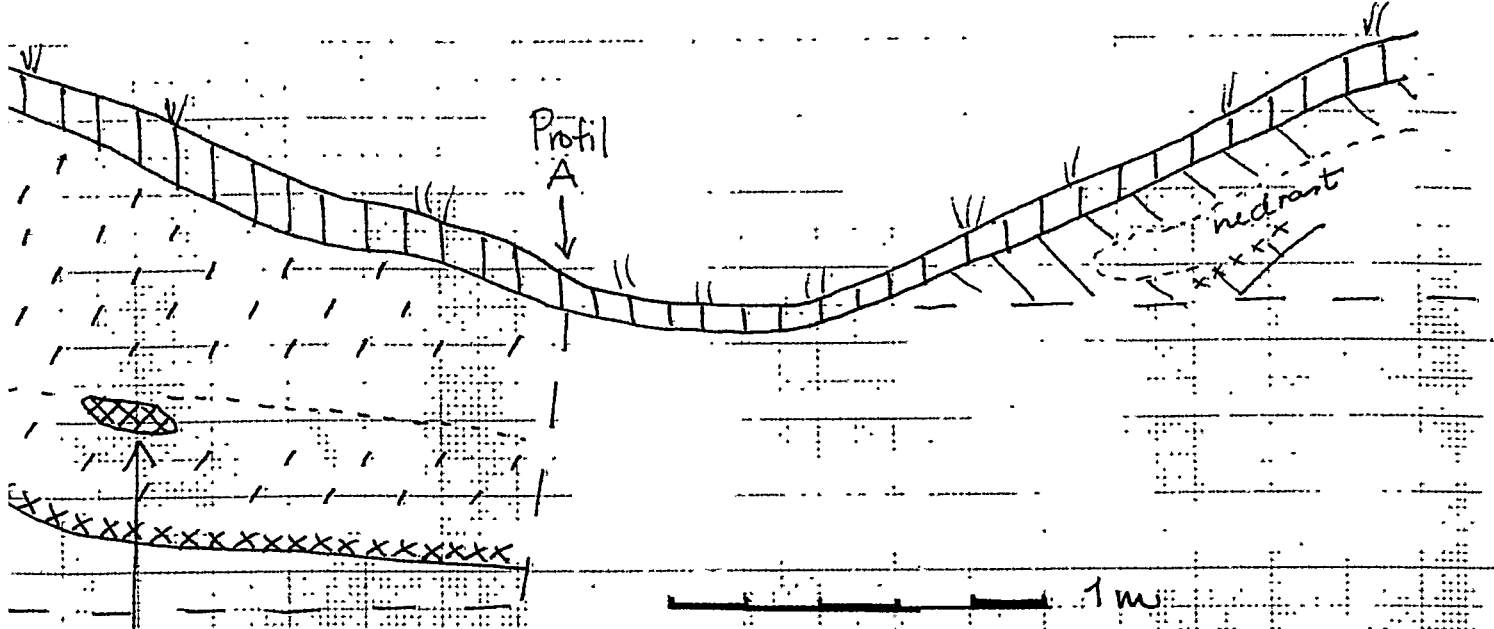

7
+

6
+

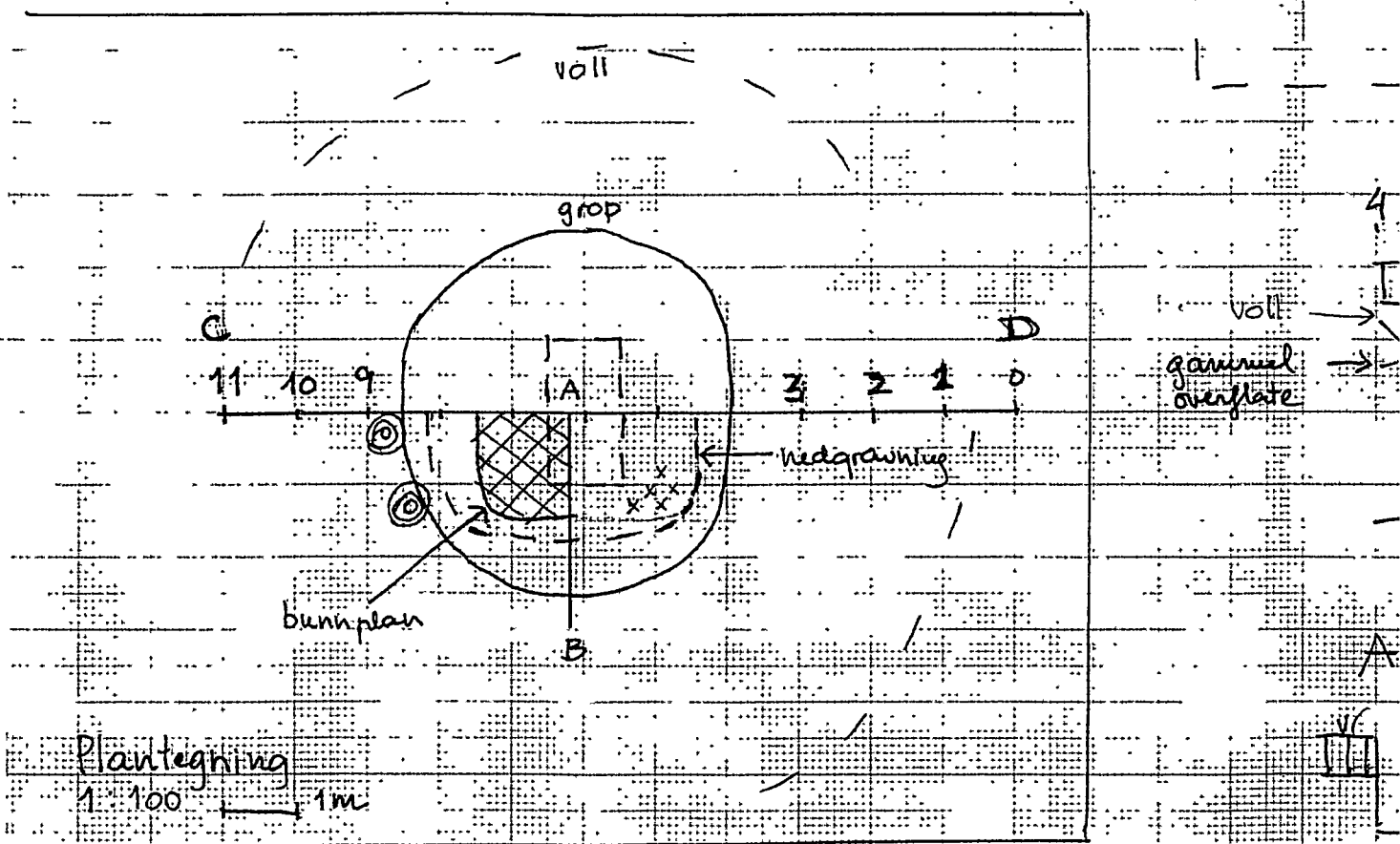
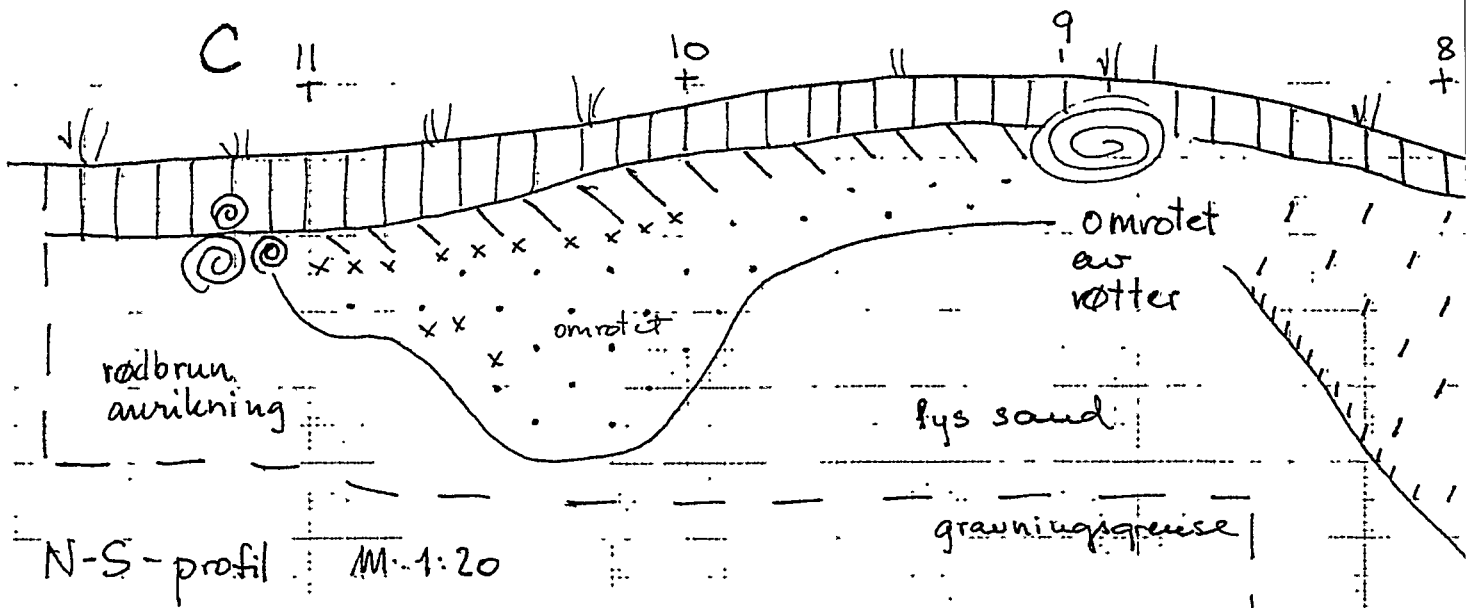
5
+

4
+

- torv med
letværlingslag
- brun sand
(vull)
- brun og lys sand
oversat
- brunt sand
- Kull
- mørkere brun
sand oversat

profil m. 1:20

Kullgrop (ID 010536)

Sandbakken, Sandnes, Sør-Odal k., Hedmark

Plan og profiltegninger

25/5-2000
 Lil. Gustafson